

חנוכה

„והדליקו“ איז געווען נאך דעם ווי „פנו את היכלך וטהרו את מקדשך“. און אזוי איז מוכח אויך פון דעם וואָס עס שטייט בכמה מקומות^א אז דער שם חנוכה איז ע"ש חנוכת המזבח והמקדש (נאָכדעם ווי די יוונים האָבן מחלל געווען דעם מקדש). קומט אויס, אז בכ"ה בכסלו^ב — ובמילא אויך הדלקת הנרות (וואָס האָט זיך אָנגעהויבן בכ"ה בכסלו) — איז שוין געווען נאך דעם ווי „פנו . . וטהרו“.

א. אין דעם נוסח פון „ועל הנסים“ פון חנוכה זאגט מען: „ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך“.

איז ידוע אין דעם די שאלה: וואָס מיינט „והדליקו נרות בחצרות קדשך“ — מקום המנורה איז דאָך (ניט אין חצר המקדש, נאָר) בפנים, אין היכל?

דער חתם סופר^א פאַרענטפערט עס לויטן פסק הרמב"ם^ב אז „הדלקת הנרות כשירה בזרים לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן“. און וויבאלד די יוונים האָבן מטמא געווען דעם היכל — „היכל המלא גלולים“ — איז „עד^ג שפינו את היכלך וטהרו את מקדשך . . לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך בעזרה“^ד.

[און דערפאַר איז דער נס נתפרסם געוואָרן צו אַלע אידן — „שכל ישראל ראו הנרות דולקים ח' ימים“^ה, וואָרום אויב מ'האָט די מנורה געצונדן אין היכל, וואָלטן בלויז די כהנים געקענט זען דעם נס].

אַבער לכאורה צ"ע בתירוץ:

א) פון פשטות הלשון „באו . . ופנו . . וטהרו . . והדליקו“ איז משמע, אַז דער

להרב קאפח (ירושלים תשמ"א) קרוב לסופה: אחר כך באו בני חשמונאי לבית המקדש . . וטהרו את העזרה . . ויבקשו שמן כר.

(6) מרדכי ואור זרוע (הל' חנוכה ששכ"א) — הובאו בדרכי משה לטא"ח ר"ס עתר. שבלי הלקט (ענין ר"ח) סי' קעד. ועוד (ראה הנסמן באנציקלופדי תלמודית שם ע' רמב. לקוש ח"י ע' 279 בהערה. ח"כ ע' 633 בהערה).

(7) שאו כבר התחיל חינוך המזבח והמקדש, ע"ד חנוכת המזבח דמשכן וחנוכת הבית דשלמה (ראה מגילת תענית פ"ט. פסיקתא רבתי פ"ז בתחלתו. ועוד. וראה לקוש שם). וכן מפורש ביוסיפון פ"ב (וכן בס' חשמונאים II ד, נב ואילך). וראה ח"י חת"ס לשבת כא, ב ד"ה ולדידי.

אבל להעיר דלפ"ש הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ב) שנצחון המלחמה ה"י בכ"ה בכסלו (וראה הנסמן בלקוש ח"י ע' 143. ח"כ ע' 446. ועוד), צ"ע אם אפשר לומר שהספיקו לפנות ולטהר כ"י בו ביום קודם הדלקת המנורה. ואפילו לדעת המאירי שבת שם [וכ"ה במאמרי אדה"ז — תקס"ג (ע' נז). שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ג. סהמ"צ להצ"צ ריש מצות נ"ח (עא, א). ועוד. וכן מוכח בלקוט צו טו, א (ותי"א ס"פ וישב) — דנצחון המלחמה ה"י בכ"ד בכסלו, צ"ע ג"כ אם אפ"ל כן.

(*) וצ"ע במגילת תענית שם: ובנו כ"י והיו מתעסקין בו שמונה ימים. דמשמע לכאורה שהחינוך התחיל רק לאחר ימי' ימים (וכ"כ בורע יעקב לשבת שם (שהובא בחת"ס שם). וכן משמע באור זרוע שם). ואולי הכוונה כמתעסקין בו — בהחינוך. (**). הוזכר בס' בה"ג הל' סופרים. וראה לקוש חט"ו ע' 368 הערה 17 ע"ד ספר זה.

(1) בדרשות שלו (קלוזש תרפ"ט. ירושלים, תשכ"א) טז, א.

(2) הל' ביאת מקדש פ"ט ה"ז.

(3) ל' החת"ס שם.

(4) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ה. ועוד.

(5) וכן פשטות הלשון במגילת אנטיוכס (נדפסה בכמה סידורים. ועיין בהנסמן באנציקלופדיא תלמודית ע' חנוכה ע' שסא הערה 818 ובמבוא אלי

„בחצרות“ — לשון רבים, און ניט פריער זאגט מען אלץ בלשון יחיד — „לדביר ביתך... היכלך... מקדשך“, און דא איז מען משנה צו לשון רבים — „בחצרות“¹¹.

ב. ולכאורה נראה לומר, אז „והד-ליקו נרות בחצרות קדשך“ ווערט ניט געמיינט די נרות המנורה שבמקדש — נאר אנדערע נרות¹² וואס מ'האט גע-צונדן אלס א הילול ושבח צום אויבערשטן.

[ווי מען געפינט¹³ אז איינער פון די דרכים צו אויסדריקן אז ענין פון הילול לה' איז דורך נרות. ועי' משנ"י „באורים כבדו ה'" (ווי עס ברענגט זיך להלכה לגבי נרות בית הכנסת¹⁴), און ווי מען געפינט (בנוגע למקדש) בשמחת בית השואבה, אז מ'פלעגט צינדן

שפשוט הלשון „והדליקו נרות בחצרות קדשך“ משמע שהנרות היו „בחצרות קדשך“ (ולא רק מעשה ההדלקה). ועוד.

11* וראה אבודרהם (סדר תפלות חנוכה) „בחצרות קדשך ע"ש (ישע' סב, ט) בחצרות קדשיי“ ושם מדובר ע"ד העיר ירושלים דוקא, שהרי אין העזרה מקום משתה תירוש מע"ש. וראה לקמן הערה 18.

12 אבל באוה"ת דברים (כרך ו) ע' בשלח משמע קצת שקאי על נרות המקדש.

13 ראה סנהדרין לב, כ בתודיה קול בסופו. פרש"י ירמ' כה, י. ובתרגום שם: דמשבחין בניהור בוצין. — וראה לקריש חט"י (ע' 366 ואילך) שמטעם זה, מצות ניח היא זכר לא רק לנס השמן כיא גם לנצחון המלחמה (וכנסו ד. הנרות הללו). ע"ש.

14 ישע' כד, טו ובתרגום (פרש"י).
15 טור (ישר'ע) ושר'ע אדה"ז איה סתריי ס"ד. וראה גם ברכות נג, א. פסחים נג, ב (הובא בטושו"ע ודאדה"ז שם ס"ג).

16* ולכאור דחוק לומר שכוונת האבודרהם (וכן בההובא לקמן הערה 16*) היא רק להביא מקור (בקרא) להביטוי „חצרות קדשך“ — מבלי כל קשר חונכי לענין חנוכה.

ב) בפשטות — האבן די יוונים אריינ-געבראכט „גילולים“ ניט נאר אין היכל נאר אין אלע טיילן פון בית המקדש (כולל די עזרה⁸), כמובן פון נוסח ועל הנסים גופא — „וטהרו את מקדשך“ סתם, מ'האט מטהר געווען דעם גאנצן בית המקדש⁹; פארוואס זאל מען זאגן אז טהרת העזרה איז געווען לפני טהרת ההיכל (און גאנצע אכט טעג) און אז דערפאר האט מען געקענט צינדן די מנורה בעזרה אבער ניט בפנים¹⁰?

מ'קען ניט זאגן אז דאס האט מען גע-טאן כלווי כדי שיתפרסם הנס (כהמשך דברי החתם סופר שם, כנ"ל) — ווייל ביים אנצינדן די מנורה (עכ"פ בפעם הא') האט מען דאך ניט געוואוסט אז עס וועט טרעפן א נס.

ג) בכל אופן: ביאור הנ"ל פארענט-פערט נאר דעם דייק פארוואס מ'זאגט „בחצרות“ און ניט בהיכל. עס בלייבט אבער ניט מובן¹¹: פארוואס זאגט מען

8) וכן מפורש בשבלי הלקט שם: טמא את ההיכל והעזרות. וראה גם מגילת אנטיוכס שם: וטהרו את העזרה. ועוד.

9) וכן „לדביר... היכלך“ — הכוונה לכל ביהמ"ק — אלא ששינוי הלשון לויף המליצה.

— ויתרה מזה נ"ל דכולל גם העזרה „בחצרות קדשך“: ועי' לשון הרמב"ם והכל בקרא מקדש (הל' ביהביח פ"א סוף ה"ה), שלכל אלה „באו ופינו וטהרו“ (משא"כ „והדליקו“ — דפשיטא שלא הדליקו בקדש¹²).

10) ואולי י"ל עפ"מ"ש בלבוש (אריח ר"ס עתר) שהיוונים הכניסו ע"ז להיכל ותקרובת ע"ז מטמא באהל (ובמגילת אנטיוכס שם: וטהרו את העזרה מן ההרגום ומן הטמאות) — ד(רק) ההיכל נטמא באהל, ולא העזרה (להדיוצת שלא ה' מקרה — ראה מפרשים למדות רפ"ב. ובהנמסר באנציקלופדי תלמודית ע' הר הבית ע' תקפד).

11) וקושיא זו היא גם על ת"י הורע יעקב שם, דמאחר שכולם טמאי מתים היו לא הורשה להם ליכנס בהיכל להדליק מאחר שיוכלו לעמוד בעזרה ולהדליק בהיכל ע"י קינא כו' (ע"ש). — נוסף ע"ז

די תמ" איז נאך גרעסער. די גמרא זאגט אין שבת²⁰: „מאי חנוכה" — און רש"י איז דערויף מפרש: על איזה נס קבעה — „שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים כו' ולא מצאו אלא פך אחד כו' נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים בהלל והודאה".

קומט אויס אז הלל והודאה („על הנסים בהודאה²¹") האט מען קובע גע- ווען (בעיקר) אויפ'ן נס השמן²² — איז ווי קומט עס אז אין דעם נוסח ועל הנסים זאל דער נס השמן כלל ניט דער- מאַנט ווערן?!

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהק- דים הביאור אין דער שאלה הידועה²³ (אין דברי הגמרא הנ"ל): דער „עיקר הנס ה' בנצחון המלחמה רבים ביד מעטים גבורים ביד חלשים כו'", איז פאַרוואָס האָט מען קובע געווען ימי חנוכה (ניט אויפן נס פון נצחון המל- חמה וישועת ישראל מידי היוונים, נאָר) אויף דעם נס פון פך השמן? דלכאורה, „איך עשו מן הטפל עיקר"?

שטייט אויף דעם דער ביאור²⁴, אז

„מנורות של זהב¹⁶ אין עזרת נשים (וועלכע האבן באַלויכטן גאַנץ ירו- שלים) צוליב דער שמחה גדולה פון שמחת בית השואבה".

און „והדליקו נרות בחצרות קדשך" איז ניט אַ המשך צו פריער (צו „ופנו . . וטהרו") נאָר דאָס באַצייט זיך צו וויי- טער — צו „להודות ולהלל לשמך הגדול", אַז „הדליקו נרות כו' (וגם) קבעו שמונת ימי חנוכה אלו (כדי) להודות ולהלל כו'".

ועפ"ז איז אויך מתורץ דער לשון „בחצרות קדשך" (לי רבים) — ווייל די נרות האָט מען געצונדן (ניט (נאָר) אין חצר המקדש (בעזרה), נאָר) אויך¹⁶ אין עזרת נשים וסביבות המקדש¹⁷ בכלל¹⁸.

עס בלייבט אָבער ניט פאַרשטאַנדיק: עפ"ז קומט אויס, אז אין דעם נוסח פון „ועל הנסים" ווערט גאַרניט דערמאָנט — אפילו ניט ברמז¹⁹ — וועגן דעם נס השמן דהנרות! מען דערמאָנט בלויז וועגן דעם נס דנצחון המלחמה — „מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים כו' עשית תשועה גדולה כו'".

16) סוכה נא, סע"א (במשנה).

16*) ולהעיר מאבדורהם (שם) ד.והדליקו נרות כו' ע"ש (יחזקאל כד, י) הרבה העצים הדלק האש" (ומשמע שהוא ע"ש ריבוי הנרות).

17) ואין להקשות הרי „טמאו כל השמנים כו'" ואין הדליקו הנרות בחצרות קדשך — כי רק במנורה שבהיכל צ"ל שמן טהור „טמאו כל השמנים שבהיכל": ועוד דנרות אלו אי"צ התנאים ד.שמן זית זך" ואפשר להדליקן באיזה שמן שהוא (ואפילו לא בשמן).

18) ועפ"י מאבדורהם שם: „בחצרות קדשך ע"ש (ישע"י סב, ט) בחצרות קדשך — הרי קאי על העיר ירושלים (ראה מפרשים לישע"י שם), כנ"ל הערה 11.

19) משא"כ באם „והדליקו כו'" קאי על נרות המנורה, אף שאין מפרטים הנס, מי"מ מזכירים כללות המאורע עכ"פ.

20) כא, ב.

21) רש"י שבת שם. וראה הערה הבאה.

22) כפשוטו ל' הש"ס (ופרש"י) שם. ודלא כמ"ש בחדא"ג מהרש"א שם ד.מאי חנוכה . . מאיזה נס קבעו אותו להדליק בו נרות" (שהרי הדלקת הנרות לא נזכרה כלל בברייתא שם). וראה לקמן הערה 52.

23) שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו שם (וראה שם בריש המאמר). וראה גם מאמרי אדה"ז — תקס"ג שם. סהמ"צ להצ"צ שם. ועוד. וראה פ"ח אורח סעתי"ר (ד"ה עוד תי' בב"י): „שאינן סברא . . (ש)עיקר יום הנצחון שנצחו מאויביהם . . שלא יקבעוהו לדורות". וראה לקו"ש ח"י ע' 143 ואילך (בביאור שיטת הרמב"ם).

24) שערי אורה שם פמ"ב. פנ"ג. מאמרי אדה"ז שם. סהמ"צ להצ"צ שם (עא, א. שם, סע"ב

חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו כו",
(און 2) דער נס פון נצחון המלחמה
(גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים
כו") ווערט כלל נישט דערמאנט, נאר
בלויז אז ס'איז געווען א נצחון —

איז נישט מובן: אמת טאקע אז דער
עיקר הענין פון חנוכה איז די הצלה
רוחנית, אבער ס'איז דאך אויך געווען א
הצלה גופנית, און אין אן אופן נסי
לגמריי³¹; נאכמער: די הצלה רוחנית איז
געקומען בלויז דורך (און נאך) דער
הצלה גשמית —

עכ"פ בדרך ספל — האט די גמרא
געדארפט דערמאנען אויך דעם נס פון
נצחון המלחמה?

ד. וי"ל דעם ביאור אין דעם:

מען האט שוין פיל מאל גערעדט³²
וועגן דער מלחמת היוונים, אז ס'איז נישט
געווען סתם א מלחמה (רוחנית) קעגן
דת ישראל, נאר דער דיוק איז אין דעם
געווען — „להשכיחם תורתך (תורה)
שלך) ולהעבירם מחוקי רצונך“:

די יוונים האט נישט געארט אזויפיל
וואס אידן לערנען תורה, דער צוועק
פון זייער גזירה איז געווען „להשכיחם
תורתך“ — צו מאכן פארגעסן אז די
תורה איז דיין תורה, תורת הוי' וואס איז
העכער פון שכל. ועד"ז — „להעבירם
מחוקי רצונך“, אז אידן זאלן נישט מקיים
זיין די חוקים — די מצוות וועלכע זיינען

דער עיקר הגזירה בימי חנוכה איז נישט
געווען אויף די גופים פון אידן, נאר
אויף דת ישראל²⁵ — „בטלו דתם“²⁶,
„להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי
רצונך“, וכמאמר חז"ל²⁷, „כתבו על קרן
השור שאין לכם חלק באלקי ישראל“
(און די מלחמות בגשמיות זיינען גע-
ווען²⁸ א תוצאה פון די גזירות על דת
ישראל²⁹).

און דעריבער האט מען געמאכט אן
עיקר, נישט פון דעם נס נצחון המל-
חמה (די הצלת הגוף), נאר פון נס השמן
— דער נס פארבונדן מיט א קיום מצוה
אין בית המקדש, און אין דעם גופא —
מיט נרות המקדש, וואס איז מרמז אויף
כללות ענין התורה ומצוות כמש"נ³⁰, „כי
נר מצוה ותורה אור“ — וואס דאס איז
פארבונדן מיט דער הצלה רוחנית.

עס פאדערט זיך אבער ביאור: בשעת
די גמרא איז מסביר „מאי חנוכה“ —
„על איהו נס קבעוה“ — ווערט דער-
ציילט בלויז פון דעם נס השמן און עס
ווערט כלל נישט דערמאנט דער נס פון
נצחון המלחמה

— די גמרא זאגט נאר (1) אלס הקדמה
וקביעות הזמן, וכשגברה מלכות בית

ואילך). ועייגי'כ תרא וישב דיה בכ"ה בסטלו (כט, א.
ל, א). מקץ דיה ענין חנוכה (לב, ב ואילך). מאמרי
אדה"ז — אתהלך לאוניא (ע' סג ואילך). ועוד. וראה
גי'כ נר מצוה להמהר"ל (כב, א ואילך).

(25) ראה גי'כ לבוש, ב"ח וט"ז — אר"ח שם,
בטעם שלא קבעו חנוכה לימי משתה ושמחה
כפורים.

(26) ל' הרמב"ם ריש הל' חנוכה.

(27) ב"ר פ"ב, ד. ושי"נ.

(28) ראה רד"ה כי עמך תרלי"ב (קה"ת, תשכ"ה)
ובהערות שם. ולהעיר מלקי"ש ח"י ע' 144 הערה 18.

(29) ראה גם ל' הרמב"ם שם. מגילת אנטיוכוס
בארוכה.

(30) משלי ו, כג.

(31) בהשלמה לשר'ע אדה"ז (להרר"נ מדוב-
ראוונא) סעתי"ר ס"ג שההצלה „לא הי' ע"ד נס גלוי".
אבל בפשטות כוונתו רק בערך להגם דפך השמן,
שהיי' מפורש. מסורת גבורים ביד חלשים ורבים ביד
מעטים. וראה לקי"ש חס"י ע' 368 ואילך.

(32) ראה לקי"ש ח"ג ע' 815. חס"י ס"ע 329
ואילך. ועוד.

טעמים דערויף³⁶: „אור“ איז אויסגע-
טיילט פון אלע נבראים דערמיט וואס
כאטש אויך אור איז א נברא בעולם הזה,
ווערט ער ניט נתפס (כ”כ) אין גשם
העולם.

וע”ד דעם חילוק אין קול מראה וריח:
אויך בנוגע צו קול זאגן חז”ל³⁷ אז
„אין בו ממש“. אבער כאטש בערך צו
אנדערע דברים גשמיים איז קול „אין בו
ממש“, פונדעסטוועגן ווערט עס נאחז
אין גשם — תנועות פון דעם אור
גשמי³⁸; און אזוי אויך ריח, אע”פ אז
דאס איז בלויז א התפשטות פון דער
זאך³⁹, האט עס אן אחיזה אין גשמיות
הדבר⁴⁰, ס’איז א טייל פון דער זאך וואס
ווערט נתפשט ווייטער (און דערפאר איז
שייך אז דער ריח זאל ווערן שוואכער
ביז ער ווערט נכלה”י).

משא”כ מראה איז ניט גשם הדבר
הנראה.

העכער פון שכל און זייער קיום איז נאָר
מיט קבלת עול — ווייל אזוי איז רצונך,
דעם אויבערשטנס רצון.

די מלחמת היוונים איז געווען קעגן
דעם וואס ביי אידן איז גיטלעכקייט אינ-
גאנצן העכער פון גדרי הבריה, און
קען ניט גענומען ווערן מיט שכל
(אנשי).

ה. דאס איז אויך איינער פון די ביי-
אורים אין דעם וואס דער נס פון חנוכה
(בשייכות צו דער הצלה רוחנית) איז
געווען פארבונדן מיט נרות המנורה
דוקא —

דלכאורה, די יונים האבן דאך מטמא
געווען דעם גאנצן בית המקדש און
מ’האט געדארפט מחנך זיין דעם מזבח
וכל כלי ההיכל³³; פארוואס האט דער
אויבערשטער געמאכט אז דער נס זאל
זיין בשייכות צו נרות המנורה דוקא?

איז דער ענין אין דעם³⁴: מ’געפינט,
אז ווען מ’ויל באצייכענען אן ענין
רוחני איז מען רגיל צו נוצן דעם מושג
(און משל פון) „אור“³⁵, בלשון הכתוב³⁶:
כי נר מצוה ותורה אור. איינער פון די

(36) ראה גם שומר אמנים יחזק שני ד”ה
האמנם. וראה מגן דוד להרדב”ז אות ע”ו. ולהעיר
מדיה כי מנסה תשיח פ”ב. דכל ענין המציאות
למעלה הוא אורי. ע”ש.

(37) פסחים כו, א.

(38) ועד שאפשר לעשותו נוזל וגם גוש.

(39) ראה ד”ה וכל העם תשיח פ”א. לקו”ש ח”ח
ס”ע 58 ואילך והערה 50 שם.

(40) ועד ש”ש בו ממש” (רשי פסחים שם ד”ה
ור”ח).

(41) משא”כ אור, אשר מצד עצמו לא ה” מתמעט
אורו לולא. העכריות שבהאור” (המשך תרס”ז
ס”ע תעז — בטעם שאור השמש אינו מאיר כ”כ
למטה כמו למעלה).

ועפ”י יתוסף ביאור במש” השליה שם (שא, סע”ב)
דחנוכה הוא. חנוך העולם — כי ענין האור מצ”ע
מתפשט בכל העולם (לולא העכריות שבהאור
ודברים המפסיקים כ”). ונמצא שהאור דניח
(שהדלקתם היא באופן שצריכים להאיר את החוץ)
נמצא (מצ”ע) בכל העולם. וראה לעיל הערה 34.

(33) ראה רשי ע”ז מג, סע”א ד”ה מלכות. —
ולכן גם לדעת בעל המאור (שם נב, ב) שאין בכלי
שרת. וחללה, הרי כאן שנטלו אנשי יון —
הוכרחו לעשות חדשים ולתנם (וראה גם בס’
חשמונאים שם, מט: ויעשו כלי קדש חדשים). וראה
אנציקלופדי תלמודית ערך חנוכה ע’ רמב. וש”נ.
(34) כדורש חנוכה בתרא שערי אורה וכו’ נח’
השייכות לענין השמן. וכאן נח’ מצד תכונת האור.
ולהעיר משליה (חלק תושב”כ ש”ב, א בהגהה. וכן
בנר מצוה להמהר”ל כ”ג, ב ואילך) דחנוכה בכיה
בחודש כמו התחלת הבריה, וכמו שראשית הבריה
יהי אור כן מצות חנוכה בנרות. ע”ש. וראה לקמן
הערה 41.

(35) ראה ספר הערכים חב”ד ערך אור-בהירות
סע”א יא (וראה שם מע’ אור ס”א) וש”נ.

(גשמיות־דיקן) אור, האט עס א שטאַר-קערע ווירקונג אין באַלייכטן די וועלט מיט אור השכינה, און דערפאַר האט דוקא דער נס (מיטן אור המנורה) באַ-איינפלוסט די „באי עולם“ זיי זאלן אנערקענען „השכינה שורה ביש-ראל“.

און דערמיט איז אויך פאַרשטאַנדיק פאַרוואַס די הצלה רוחנית פון חנוכה איז געווען פאַרבונדן מיטן נס פון פך השמן דהמנורה: דאָס איז ניט קיין זייט-קער נס, נאָר איז דעם האָט זיך אויסגע-דריקט דער נצחון פון ימי החנוכה:

די אַנערקענונג פון „תורתך“ און „חוקי רצונך“ — אַז ביי אידן איז מאיר (כנל ס"ד) דער אור אלקי וואָס איז העכער פון שכל אנושי (וגדרי הבריה) — איז אַרויס בגילוי אין (א) אַ נס (שנס) — הוא מורם ולמעלה מגדר הטבע, און (ב) בשייכות מיט אור המנורה, וואָס איז אַ כלי צו דעם אור אלקי וואָס איז העכער פון בריאה, וואָס דערפאַר איז „עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל“.

ז. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין וואָס די גמרא זאָגט „מאי חנוכה“ — על איזה נס קבעוה, און דערמאָנט בלויז דעם נס פון פך השמן און דערמאָנט אינגאַנצן ניט דעם נס פון נצחון המלחמה — ווייל בשעת מען רעדט וועגן דעם מהות פון חנוכה („מאי חנוכה“), איז דאָס דער נס פון גרות חנוכה, וועלכער ווייזט אויף דעם אור רוחני (נר מצוה) וואָס האָט מאיר גע-ווען דורכן נצחון רוחני.

און אַע"פּ אַז דער נס גשמי איז גע-ווען די הקדמה און די סיבה פון דעם נס רוחני (וואָרום לולא דעם נצחון המלחמה וואָלט ניט געקענט זיין חנוכה המקדש ובמילא אויך ניט דער נס

ומהאי טעמא ווערט רוחניות באַ-צייכנט מיטן נאָמען אור — ווייל צווישן אַלע דברים גשמיים שבועולם, איז אור⁴² דער נברא הכי רוחני.

ו. דער ביאור הנ"ל בנוגע צו אור, גיט אויך אַ הסברה אין דעם מאמר חז"ל⁴³ בנוגע די גרות המנורה — „עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה ביש-ראל“ (מצד דעם נס וואָס איז געווען ביים נר מערבי — „ממנה הי' מדליק ובה הי' מסיים“).

דלכאורה איז ניט מובן: „פאַרוואָס איז דער נס פון נר מערבי אויסגע-טיילט פון אַלע „עשרה נסים (וואָס) נעשו לאבותינו בבית המקדש“⁴⁴, וואָס דוקא דער נס איז געווען אַן עדות „שה-שכינה שורה בישראל“? ולכאורה אדרבה: די מנורה איז געשטאַנען אין היכל וואו ניט יעדער האָט געקענט אַריינגיין: דאָקעגן זיינען אַ טייל פון די עשרה נסים געווען בעזרה⁴⁵ און אזוי אַרום זיינען זיי געווען (מער) „ידועים לכל“⁴⁷.

ו. ע"פ הנ"ל איז עס מובן, ווייל אור (אויך אור גשמי) — איז מער כלי צום אור השכינה. און דעריבער, ווען דער אור השכינה (וואָס איז העכער פון עולם) ווערט פאַרבונדן מיט אַ

(42) אף שיש ענין באויר שהוא למעלה מאור (אור) — י"ד אור) ושרש האור — כמבואר בדרושי חנוכה (בת"א, שערי אורה, סהמ"צ להצ"צ וכו'). ואכ"מ.

(43) שבת כב, ב. וש"נ.

(44) לכללות סעיף זה — ראה גם לקו"ש חיו"ע

143 ואילך.

(45) אבות פ"ה מ"ה. יומא כא, א.

(46) ואחדים — גם בירושלים מחוץ לעזרה.

(47) ל' רשי' יומא שם, סע"א. ע"ש.

די הודאה אויף נס השמן דהנרות איז (בגלויי⁵¹) דורך הדלקת נרות חנוכה; און די הודאה אויף נצחון המלחמה (בגלויי⁵²) — כאמירת ועל הנסים.

ח. פון יעדן ענין דארף מען ארויס-נעמען א הוראה בפועל אין עבודת ה'. איז די הוראה בפשטות: פון חנוכה נעמט מען דעם כח אז ביי א אידן זאל לייכטן דער אור הנשמה ביז אין אן אופן אז די עניני הגוף של האדם זאלן ביי אים ניט תופס מקום זיין.

וואָרום אע"פ אז די נשמה איז אנגע-טאן אין א גוף און דא אין עולם הזה קען די נשמה ניט דינען דעם אויבעשטן סיידן דורכן גוף — אלע מצות זיינען מיט דברים גשמיים דוקא און אויך דער שכל ומדות של הנשמה ווערן נתגלה דורך די אברים גשמיים, מוח הגשמי ולב הגשמי —

לערנט חנוכה, אז עס איז בכחו פון א אידן אז די גשמיות זאל ביי אים ניט תופס מקום זיין. מען רעדט ניט וועגן

(להלל ו) הודאה, שהיא אמירת ועל הנסים שתוכנה שבה על נצחון המלחמה. אלא שבגילוי ובפירוש אא"פ להיות שניהם יחד, כנפנים.

53) ומ"מ י"ל, דזה שאומרים, והדליקו נרות בחצרות קדשך — השבח ע"י נרות (אף שבדואי שבחו ושמחו גם כאופנים אחרים) — מרמז על ענין האור דחנוכה (הקשור עם נס הנרות).

54) אף שגם הדלקת נ"ח שייכת גם לנצחון המלחמה (ראה הערה 13) — מ"מ איז ענין שבגילוי. וגם בנוסח דהנרות הללו אין מזכירים בפירוש (פרטי) נס המלחמה.

(*) וי"ל שזהו ג"כ הטעם לאריכות ל' הש"ס. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחוסי — דלכאורה, בכדי לקבוע הזמן ה' מטפיק לומר. וכשנצחוסי כו' — כי בזה מרמז גם על הנס דנצחון המלחמה.

הנרות)⁴⁸ — פונדעסטוועגן, נאך דעם ווי מ'האט שוין דעם נס רוחני, איז דער דבר (ונס) גשמי ניט תופס מקום.

[וואָס דער העדר תפיסת מקום דא איז ניט ע"ד מאמר חז"ל⁴⁹ שרגא בטהרא מאי אהני, אז אור הנר ווערט בטל לגבי אור השמש — ווייל דארטן, כאטש דער אור השמש איז ניט בלויז א גרעסערער אור בכמות, נאָר ער איז אויך אנדערש אין איכות האור איז אָבער דער אור הנר א מציאות של אור⁵⁰, ס'איז נאָר, מאי אהני,

משא"כ בנדוד⁵¹, איז לגבי דעם אור רוחני וואָס האָט מאיר געווען בחנוכה (דורך נס הנרות) — וואָס איז פאָר-בונדן מיטן אור אלקי שלמעלה מגדרי הבריאה — האָט די מציאות פון נצחון הגשמי קיין אָרט ניט⁵²].

און דערפאר איז עדין, לאידך גיסא, בנוגע דעם נוסח פון ועל הנסים: בשעת מזויל אָפגעבן א הודאה להש"ת אויפן נס פון נצחון המלחמה, קען מען דערביי ניט געבן בחדא מחתא די הודאה אויפן נס השמן — ווייל דעמאלט איז „בטל" די מציאות (וחשיבות) פון נצחון המלחמה הגשמית. און דערפאר טיילט מען דאָס פאָנאָנדער אין צוויי זמנים⁵³:

48) ויתירה מזו: גם לולא הנס דפך השמן היו נגאלים מגלות יון ע"י הנס דמסרת כר, וראוי לקבוע ע"ז ירט כר.

49) חולין ס, ב. וראה גם פרשי שם.

50) ראה גם המשך תערוב פרק רפ. ובכ"מ. וראה סה"מ תרס"ה (ס"ע רנו) דאף ש"ש כאן ביטול העצם ג"כ. . דאור הנר נראה חשוך. . מ"מ עיקר הביטול הוא בהתפשטות כר"י.

51) עפ"י תומתק סברת הלבוש כר דלעיל הערה 25. וראה הנסמן בהערה 28.

52) אבל שניהם ישנם. וקביעות ימי חנוכה היא ג"כ בשביל ניצוח המלחמה. וכג"מ שבת שם שהובא לעיל, שמביא בהמשך ל"מאי חנוכה" — זה שקבעים

גשמיות וואס איז ניט פארבונדן מיט
עבודת הנשמה — אזא גשמיות דארף
מלכתחילה ניט זיין, בכל דרכיך
(— שלך) דעהו (— השם). נאר אפילו
גשמיות וואס פירט צו רוחניות (ע"ד ווי
דער נצחון המלחמה בימי חנוכה וואס
האט געבראכט צו דער הצלה רוחנית)
— דארף מען פועל זיין ביי זיך, אז די
„גשמיות“ זאל ניט האבן קיין תפיסת

מקום; די גאנצע מציאות של הגשמיות
זאל נאר זיין דאס — וואס דורך איר
פירט זיך דורך די עבודה (רוחנית) של
הנשמה⁵⁵.

(משיחות ש"פ מקץ, שבת

חנוכה — תשכ"ו, תשל"ד)

(55) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 103 ואילך.

זאת חנוכה

ב. בנוגע די ימי חנוכה איז ידוע די שאלה, צי אלע טעג, "הם מציאות אחת או נפרדים", און די נפק"מ להלכה איז בנוגע א גר שנתגייר באמצע חנוכה אדער א קטן שהגדיל — צי זיי זיינען מחוייב אין נרות חנוכה. און דער ראגא"ט שטאנענדיג איז דאס תולה אין פלוגתא הראשונים בנוגע לנרות חנוכה.

עפ"ז, אננעמענדיק אז די ימי חנוכה זיינען א "מציאות אחת", וואלט מען לכאורה געקענט מסביר זיין וואס מען רופט אז דעם אכטן טאג, "זאת חנוכה": וויבאלד אז זיי זיינען, "מציאות אחת", א "שטח אחד", קומט אויס, אז כל זמן מען האט ניט אלע ימי חנוכה, פעלט אין דער גאנצער מציאות פון חנוכה. און דער פאר קען מען זאגן, "זאת חנוכה" ערשט ביים ח', היות אז ער איז משלים ימי חנוכה ובמילא מהווה די מציאות פון חנוכה.

דערמיט וועט מען אויך פארשטיין די שייכות פון "זאת חנוכה" צו "זאת חנוכה המזבח" וואס שטייט נאך דעם גמר ההקברה פון די אלע י"ב נשיאים — ווארום אויך דארטן איז ער: "כאטש יעדער נשיא האט מקריב געווען אין א באזונדער טאג, ווערן אבער די הקרבות פון אלע י"ב נשיאים פאררעכנט (אויך) ווי א נקודה אחת פון חנוכה המזבח —

א. דער לעצטער טאג חנוכה ווערט אנגערופן ע"פ מנהג ישראל, "זאת חנוכה", ובפשטות איז דאס דערפאר וואס אין דער קריאת התורה פון דעם טאג לייענט מען, "זאת חנוכה המזבח".

וויבאלד אז מנהג ישראל תורה היא, און אלע ענינים בתורה זיינען בדיוק, איז מובן, אז דער שם, "זאת חנוכה" מיינט ווי דער פירוש ומשמעות התיבות וואס מען זאגט: "זאת חנוכה" — דאס איז חנוכה.

און היות אז דאס ווערט געזאגט אויף דעם לעצטן טאג, קומט אויס, אז דאס מיינט (כאילו) אז דוקא יום ח' איז חנוכה!

לכאורה וואלט מען דעם תוכן פון "דאס איז חנוכה" געקענט פארשטיין אין דעם מובן: מיט דעם טאג ווערט חנוכה פארענדיקט און נשלם: אדער בסגנון אחר — יעצט (ביים ח) האט מען שוין (אלע ימי) חנוכה.

אבער דאס איז ניט גלאטיק, ווייל עס איז היפך פון משמעות שם, וואס דער שם ("זאת חנוכה"), באציט זיך צו דעם טאג: און ווי דער פירוש פון "זאת חנוכה המזבח" אין תורה: דער ווארט "זאת" מיינט, אז מען ווייזט אן אויף א (זאך) יום מיוחד.¹

- (1) ראה ד"ה ברוך שעשה נסים (נדפס באוה"ת בראשית כרך ה' תתקנ"ו, ב' ואילך) ספ"ד.
- (2) ב"ב נשא ז', פד', שם, פח'. וראה לקמן בפנים.
- (3) ראה תודיה נפסל מנחות כ', ב'. מהרי"ל הובא ברמ"א יריד טשע"ז ס"ד. ובכ"מ.
- (4) וכו' לשון "זה" — ראה הנסמן בהערה הבאה.
- (5) ראה פרש"י נח ט', יו'. בא יב', ב'. בשלח טו', ב'. שמיני יא', ב'. ועוד.

- (6) ראה צפע"נ מהד"ת נט', ג' — נעתק בצפצ"נ כללים בערכו.
- (7) צפצ"נ שם.
- (8) וראה כלי חמדה קונטרס המילואים (כ"ב) מקץ — חנוכה) ב"ב דברי הראשונים דכל הלילות הם מצוה אחת וכל זמן שאינו מוליד כל הלילות לא קיים המצוה כלל. והוא חידוש גדול. ולפענ"ד צ"ע.